

Lastekirjanik Ilmar Tomusk paneb oma Volli-lugudega lapsed maailma uudistama

KRISTJAN ROOS
kristjan.roos@linnaht.ee

Umbes kümmekond aastat tagasi toimus keeleinspektsiooni peadirektori Ilmar Tomuski elus eriline hetk, mis muutis nii tema kui ka paljude laste edasist elu.

Tomusk istus toona Tallinna–Tartu maantee ääres asuvas Adavere tuulikuk, kui talle ühtäkki meenus üks tema lemmikirjanikke Astrid Lindgren ja tema lood. Seejärel tuli talle idee, et äkki kirjutaks ise ka ühe lastejutu.

Järgmisel nädalal võttiski Tomusk piltlikult öeldes sulle kätte, et panna kirja lugu ühest poisist nimega Volli, kes tegi kodus igasuguseid vigureid. Nädal hiljem sündis juba järgmine lugu ning Volli-nimeline noormeis, kes oli Tomuskil endal koduski olemas, luges need läbi ja talle need meeldisid.

Ühel päeval võttis Tomuski poeg Volli lood ka kooli kaasa, need meeldisid nii lastele kui ka õpetajatele ja seepeale otsustas Tomusk, et võib-olla võiks need saata lasteajakirjale. Kuigi esimene ajakiri Volli lugusid ei avaldanud, läks Tomuskil teisel katsel ja teise ajakirjaga õnneks: ajakirja „Hea laps” toimetaja Leelo Tungal mõistis kohe, et lood on elulised ja utsitas Tomuski ka Volli-lugude raamatut välja andma.

Sarja esimene raamat „Tere, Volli!” ilmus 2007. aasta novembris. Praeguseks on Volli lugusid ilmunud juba neli raamatut.

Aga et Tomuski vanem poeg täiskasvanuna kunagi ei peaks mõtlema, et miks ühest venast on raamat, aga temast ei ole, otsustas ta teisest poisist ka raamatu kirjutada. Nii sündisid 14-aastase arvutihuvilise lood, mis said pealkirjaks „Vend Johannes”.

Edasine on justkui ajalugu, sest lapsed (ja ka lapsevanemad) on Tomuski raamatud, mida ilmub kaks-kolm tükki aastas, väga hästi vastu võtnud. Nii sai Tomusk eelmisel nädal

lal lausa kaks tunnustust. Esimalt pälvis ta Tallinna keskraamatukogu Järje Hoidja auhinna raamatuga „Kriminaalne pangapresident. Kriminallistid on tagasi”. Laupäeval selgus, et Tomusk on oma kriminallistide sarja raamatutega ka Eesti lastekirjanduse keskuse „Nukitsa” konkursi esimese koha saaja.

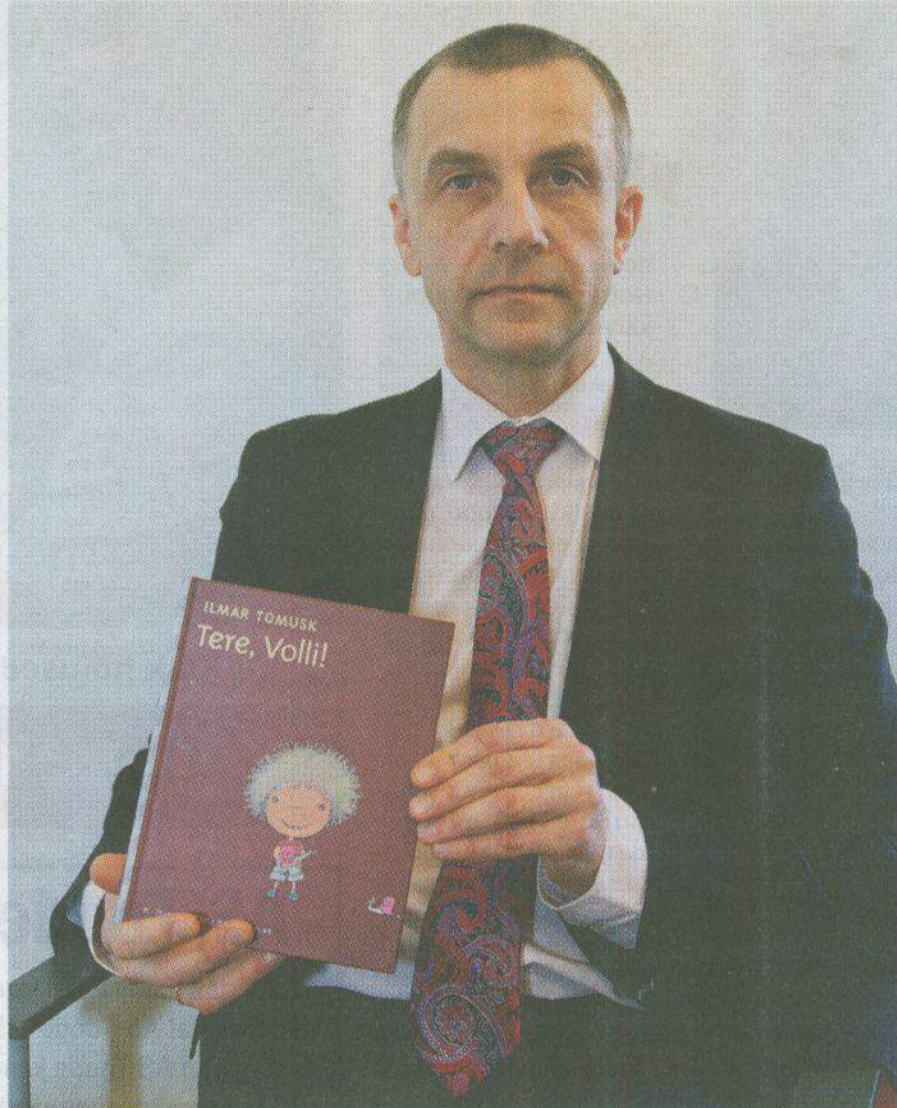
Ilmar, Volli raamatuid lugedes on jäänud mulje, et need on elust enesest. Kui palju on teie kodune elu olnud aluseks Volli lugudele?

Eks seal on mõlemat, nii tegelikku elu kui ka fantaasiat. Kui minult selle kohta küsitakse, siis ma vastan diplomaatiliselt: kus suitsu, seal tuld. Aga loomulikult on paljud nendest lugudest n-ö ilukirjanduslikult töödeldud, kasvõi sellepärast, et muidu võib-olla mõned lapsevanemad ehmataks ära ja mõnele ei tunduks jälle need nii lõbusad. Aga paljud Volli lood on ka elust endast, on lugusid minu oma perest, on tuttavate perede juhtumisi ja on mujalt kuulnud lugusid.

Igatahes mulle meeldivad sellised poisid nagu Volli. Nad on nutikad, neile meeldib asju lahti võtta. Ma olen kogu aeg mõelnud, et kuidas need inseridid siis sünnivad. Igatahes mitte niimoodi, et poisid kasvab suureks, aga ei tea, mis on masina sees. Eks meiegi kodus on niimoodi olnud, et kui mõni masin on oma elu ära elanud, siis läheb see laste kätte ja elab uut elu edasi. Kui poisid väiksemad olid, siis võtsime tihti peale kas mõne köögikombaini või printeri või faksimasina lahti ja sealt sai mänguautole hammasrattaid või mootori.

Kas mõni lapsevanem on kurtnud ka, et lapsed saavad nendest raamatutest ju ideid, kuidas tehnikat lahti monteerida?

Pahandanud ei ole, aga neid on päris palju olnud, kes on öelnud, et nii tore, et kellelgi teisel on veel selline laps. Paljud arvasid enne Volli lugude lugemist, et neil on ainsana

Heiko Kruusi

niimoodi tegutsev laps. Aga tuleb välja, et neid on veel. Ja tööpoolest on see väga hea, kui laps ei istu vaikselt nurgas, vaid tahab midagi teha, tahab midagi avastada, leiutada ja uurida. Muidugi peavad olema piirid, aga tegelikult Volli lugude mõte ongi selles, et lastel tuleb lasta maailma avastada ja kõige parem on, kui seda saab teha koos isa-ema, vanaisa-vanema või onude ja tädidega.

Kuidas õnnestub kirjanikuna näha maailma laste silmadega?

Minu meelet ei ole ma sinna täiskasvanu kesta päriselt jõudnudki. Sellist lapselikku mõtlemist on mul üsna palju. Ma ise olen pärit suurest perest ja kui meie oma lapsed väiksed olid, siis tegelesime nendega hästi palju – rääkisime kogu aeg, lugesime unejutte, käisime jalutamas. Ma arvan, et just seetõttu tunnen ma lapse maailma üsna hästi ja oskan ennast mõelda lapse rolli.

Ma räägin lapsega küll nagu täiskasvanu, aga mitte pluti-

plutitades, vaid tõsiselt, samal ajal tema tasemel. Laps ei pea kuidagi tundma, et täiskasvanu on mingis mõttes väga palju targemad või paremad inimesed. Tegelikult minu raamatute üks omadus ongi võib-olla see, et seal on näidatud last kui täiesti tublit ja tarka inimest. Laps ei ole millegi poolest rumalam kui täiskasvanu. Ta on natukene teistsugune, ta teab mõningaid asju lihtsalt vähem kui täiskasvanu, aga tegelikult mõningatest asjadest saavad lapsed intuiitiivselt parimini aru kui täiskasvanud.

Kas lapsed on ajas muutunud või dramatiseeritakse asju üle, kui öeldakse, et tänapäeva lapsed ei ole nii seiklushimulised?

Tegelikult ei ole lapsed üldsegi teistsugused, kui nad olid kümme, 30 või ma arvan, et isegi 300 aastat tagasi. Ma arvan, et lapsed tahavad ikkagi maailma avastada, aga paraku meie täiskasvanutena üritame neid teinekord mingisse kasti panna, et nad oleks n-ö head lapsed.

Igal ajastul on olnud ka oma vahendid. Kui meie lapsed olid väikesed, siis oli kombeks panna lapsehoidjana videomakk mängima. Olid multifilmid, mis asendasid isa ja ema. Tänapäeval on selleks nutiseadmed. Kui lapsed tegelikult nutiseadmete või videoekraani tagant ära tuua ja viia kas loodusesse või kuskile seiklusparki, siis koos vanematega maailma avastamine on olnud aegu tagasi ja on ka praegu see, mis lapsi tegelikult huvitab.

Olete palju kirjutanud ka arvuti- ja digiteemadel. Kas see on tulnud mõttest, et nende digiasjadega ei maksa ka päris lolliks minna?

Ja nii ongi, mul on noorte kriminallistide sari, kus digiseadmed on peaaegu nagu peategelased. Esimeses raamatus on need pisikesed kriminallistid kolmandas klassis, kus nad oma koduarvuti ja interneti abil uurivad kurjategijate jälgi ja saavadki nendele jälile. Sealt edasi tulevad juba nutitelefoni ja satelliitside, droonid ja DNA

analüsaatorid. Nendes raamatutes ma näitan, et digiseadmed on väga-väga kasulikud, kui neid õigesti kasutada.

Aga kriitilisemalt suhtun sellesse tõesti raamatus „Digipöörane kool” – see on realistlik lugu sellest, mis ühes koolis võib juhtuda, kui täiskasvanud ei anna endale päris aru, et digiseade on ikkagi ainult vahend, mitte eesmärk omaette.

Lisaks on mul digiteemadel ka üks muinasjuturaamat pealkirjaga „Mauno saladuslik kadumine”. See on lugu 53-aastasest Maunost, kes on enda arust väga tark ja pole seepärast kunagi ühtegi raamatut läbi lugenud. Temaga juhtub selline lugu, et teda tabab kosmiline viirus, mis muudab ta digitaalseks. Ta kaobki interneti ära. Eks see on natukene mõistulugu sellest, kuidas meie mõnikord tundub, et meie lähedased või meie tuttavad on meie kõrval, aga tegelikult on nad internetis. Loo moraal on selles, et digitaalseks muutmiseks päästab meid lugemine. Päris raamatute lugemine.

Lugu võib pähe tulla ka jooksurajal

Ilmar Tomusk räägib, et ta ei ole enda arvates ühtegi lugu välja mõelnud, vaid need on kuidagi iseenesest tema pähe tulnud. Kirjanikul on meenutada ka mitu naljakat juhtumit. Kord nägi ta ühe oma raamatu sisu unes. Ärgates sai ta aru, et see raamat ongi nüüd olemas ja tuleb vaid valmis kirjutada. Üks lugu sündis aga jooksurajal. „Käin õhtuti jooksmas ja Harku metsas on kilomeetripostidega rada. 8. kilomeetri posti juures tuli mõte ja 9. kilomeetri posti juures ehk viis minutit hiljem sain ma aru, et see lugu ongi nüüd olemas,” meenutab Tomusk. Muidugi on tal ka veel see luksus, et kui tal ikka peas mõtteid ei ole, siis ta ei kirjutagi. „Kirjanikutöö pole ju minu põhitöö ja ma ei pea muretsema, kui ma pole mõni nädal või mõni kuu midagi kirjutanud,” lisab Tomusk.

Emotsionaalsed puhkused

Kuigi Ilmar Tomuskile töid läbimurde Volli lood ja viimasel ajal on tunnustuse leidnud tema noorte kriminallistide sari, on talle endale kõige märgilisem raamat hoopis-tükis „Pöörane puhkus Parakatkus”. „See on pere ja perepuhkuse raamat, kuhu ma olen keskmisest rohkem sisse kirjutanud omaenda pere suvepuhkuste seiklusi. See on minu enda jaoks seni kõige parem raamat,” ütleb Tomusk.

Ilmar Tomusk usub, et just see, et ta omal ajal oma lastega väga palju tegeles, on aidanud tal mõista lastekirjanikuna hästi laste maailma.

Volli-lugude mõte ongi selles, et lastel tuleb lasta maailma avastada ja kõige parem on, kui seda saab teha koos isa-ema, vanaisa-vanema või onude ja tädidega.

Ilmar Tomusk talle edu toonud Volli-raamatutest